

Vergaderjaar 2018–2019

35 210 XIII

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII) voor het jaar 2019 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 en 2

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2019 wijzigingen aan te brengen in:

1. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat;
2. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van het Ministerie Economische Zaken en Klimaat;

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
E.D. Wiebes

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. LEESWIJZER

Opbouw 1^e suppletoire begroting 2019

Deze 1^e suppletoire begroting geeft een geactualiseerd beeld van de begrotingsuitvoering 2019. Onderdeel B, de begrotingstoelichting, is als volgt opgebouwd:

- 1) Leeswijzer.
- 2) Overzicht belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties. De belangrijkste verplichtingenmutaties zijn toegelicht in de artikelen.
- 3) De beleidsartikelen. Voor ieder beleidsartikel is de tabel «Budgettaire gevolgen van beleid» opgenomen. Hierin zijn de begrotingsmutaties voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten weergegeven.
- 4) De niet-beleidsartikelen. In de budgettaire tabellen zijn de begrotingsmutaties voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten opgenomen.
- 5) De agentschappen. In deze 1^e suppletoire begroting zijn de aanpassingen in de agentschapsparaagraaf van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) opgenomen.

Ondergrenzen toelichtingen

Voor het toelichten van de begrotingsmutaties zijn in deze eerste suppletoire begroting de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de onderstaande tabel.

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € mln	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € mln)	Technische mutaties (ondergrens in € mln)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 en < 1.000	5	10
=> 1.000	10	20

In sommige gevallen, waar politiek relevant, worden ook posten toegelicht beneden deze ondergrenzen.

2. OVERZICHT BELANGRIJKSTE SUPPLETOIRE UITGAVEN- EN ONTVANGSTENMUTATIES

Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2019

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Art. nr.	Uitgaven 2019
Vastgestelde begroting 2019		4.609.162
<i>Belangrijkste suppletoire mutaties:</i>		
Agentschap Telecom	1	4.111
Uitvoeringskosten RVO.nl	2	13.537
Bijdrage aan TNO	2	7.036
Topsectoren overig	2	18.305
Eindejaarsmarge Toekomstfonds	3	93.551
DEI-Tenders aardgasloze woningen, wijken en gebouwen	4	10.459
Kasschuif ETS	4	- 14.100
Eindejaarsmarge Groningen	5	28.197

	Art. nr.	Uitgaven 2019
Nationaal Programma Groningen	5	44.400
Uitvoeringskosten schadeafhandeling	5	53.006
Informatiebeveiliging	40	3.900
Loon- en prijsbijstelling	41	46.951
Overige mutaties	Div.	- 8.486
Totaal		300.867
Stand 1^e suppletoire begroting 2019		4.910.029

Toelichting

Agentschap Telecom

Het budget voor Agentschap Telecom wordt met € 4,1 mln verhoogd. € 2,7 mln hiervan betreft de verhoging van de jaarlijkse opdrachten aan het agentschap. De resterende € 1,4 mln is het gevolg van centralisatie op artikel 1 binnen de EZK-begroting van de budgetten voor de toezichts- en inspectietaken van Agentschap Telecom.

Uitvoeringskosten RVO.nl

De hogere bijdrage aan RVO.nl wordt veroorzaakt door de hogere uitvoeringskosten samenhangend met het opdrachtenpakket voor 2019. Deze verhoging betreft onder meer de opdrachten in het kader van Green Deals, Maatschappelijk verantwoord Inkopen (MVI), Programma verduurzaming industrie, MKB!dee, Startup Delta en Ruimte in regels.

Bijdrage aan TNO

Het budget voor TNO wordt met € 7 mln verhoogd door een bijdrage van € 4,2 mln van het Ministerie van SZW voor kennisontwikkeling van de Inspectie SZW door TNO en het Maatschappelijk Programma Arbeidsomstandigheden, een bijdrage van € 1,8 mln van het Ministerie van J&V voor werkzaamheden op het beleidsterrein van J&V en € 1 mln voor de uitvoering van het amendement Amhaouch/Wörsdörfer (Kamerstuk 35 000 XIII, nr. 13).

Topsectoren overig

Voor de compensatie van de TO2-instituten wordt € 14 mln structureel aan de EZK-begroting toegevoegd. Daarnaast wordt in 2019 € 5 mln aan de begroting toegevoegd oplopend naar € 10 mln structureel vanaf 2021 om een impuls te geven aan investeren in sleuteltechnologieën en ruimtevaart.

Eindejaarsmarge Toekomstfonds

De niet benutte middelen van het Toekomstfonds in 2018 worden conform de fondsconstructie toegevoegd aan het budget voor 2019. Het betreft begrotingsgeld voor onder meer het Co-investeringsvehicle met het Europees Investeringsfonds (EIF), het Innovatiekrediet, de Seed Capital regeling, Vroegefasefinanciering en Fundamenteel en toegepast onderzoek.

DEI-Tenders aardgasloze woningen, wijken en gebouwen

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken draagt € 10,5 mln bij aan twee tenders binnen de Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI) voor «Aardgasloze woningen, wijken en gebouwen».

Kasschuif ETS

Het voor dit jaar voorziene beroep op de regeling is lager dan budgettair beschikbaar. Die budgettaire ruimte wordt doorgeschoven naar 2021.

Eindejaarsmarge Groningen

De niet benutte middelen van het meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen worden toegevoegd aan de begroting 2019. Het betreft de regelingen Verduurzaming (€ 16,3 mln) en Fonds achterstallig onderhoud (€ 3,8 mln) en het onderzoeksbudget (€ 4,9 mln) en het werkbudget van de NCG (€ 3,2 mln).

Nationaal Programma Groningen

Dit betreft een toevoeging van € 44,4 mln vanuit de Aanvullende Post voor het Nationaal Programma Groningen, bestemd voor de projecten die uit de ronde 2019 komen.

Uitvoeringskosten schadeafhandeling

De toename van de uitvoeringskosten van de schadeafhandelingen door RVO.nl houdt verband met het grote aantal schadeafhandelingen dat voor 2019 staat gepland. In de uitvoeringskosten zitten zowel uurgebonden kosten RVO als de kosten voor de taxateurs. Deze kosten worden door EZK weer verhaald op de NAM.

Informatiebeveiliging

Het op orde brengen en houden van informatiebeveiliging is rijksbreed een belangrijk aandachtspunt. In haar verantwoordingsonderzoek over 2017 kwalificeerde de Algemene Rekenkamer het onderwerp informatiebeveiliging nog als een onvolkomenheid voor EZ (nu EZK en LNV). Vanwege de extra gezamenlijke inspanningen van EZK en LNV op dit terrein is deze onvolkomenheid over 2018 komen te vervallen. Inspanningen op dit gebied blijven echter noodzakelijk. Er is daarom een gezamenlijk departementsbreed traject van EZK en LNV om de informatiebeveiliging op orde te houden. Deze mutatie bevat de bijdrage van LNV hieraan.

Loon- en prijsbijstelling

Bij Voorjaarsnota 2019 is loon- en prijsbijstellingstranche 2019 voor EZK uitgedeeld. De loonbijstelling betreft de vergoeding voor de stijging van de contractloonontwikkeling en de stijging van de sociale lasten en pensioenpremies voor de overheidswerkgevers. De prijsbijstelling betreft de verwerking van de stijging van de diverse prijsindexen.

Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2019

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Art. nr.	Ontvangsten 2019
Vastgestelde begroting 2019		4.179.847
<i>Belangrijkste suppletoire mutaties:</i>		
Octrooiontvangsten	2	4.000
ETS-ontvangsten	4	80.000
Bijdrage NAM	5	71.306
Aardgasbaten	5	- 100.000
Overige mutaties		16.079
Totaal		71.385
Stand 1° suppletoire begroting 2019		4.251.232

Toelichting

Octrooiontvangsten

De octrooiontvangsten zijn met € 4 mln verhoogd, omdat op basis van de realisaties van de afgelopen jaren de verwachting is dat ook in 2019 de octrooiontvangsten hoger zullen uitvallen als gevolg van meer verleende octrooien en langere instandhouding van octrooien.

ETS-ontvangsten

De meevaller bij de ETS-ontvangsten is ontstaan doordat de verwachte gemiddelde prijs van ETS-rechten in 2019 sterk is gestegen.

Bijdrage NAM

De hogere uitvoeringskosten (€ 53 mln) van de schadeafhandelingen worden doorberekend aan de NAM. Daarnaast worden de kosten (€ 18,3 mln) over het 4^e kwartaal 2018 gedeclareerd bij de NAM.

Aardgasbaten

In de raming van de gasbaten zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd: bijstelling op basis van de meest recente prijsverwachting en de versnelling van de afbouw van de gaswinning in Groningen conform Kamerbrief van 8 februari 2019 (Kamerstuk 33 529, nr. 580). Bovendien worden voortaan de gasbaten op € 10 mln afgerond.

3. DE BELEIDSARTIKELEN

Budgettaire gevolgen van beleid,

1. Goed functionerende economie en markten

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Ontwerp- begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1° supple- toire begroting (4)	Stand 1° supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
VERPLICHTINGEN	197.060		197.060	12.649	209.709	1.347	1.351	1.468	1.652

	Ontwerp- begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
Waarvan garantieverplichtingen									
Waarvan overige verplichtingen	197.060		197.060	12.649	209.709	1.347	1.351	1.468	1.652
UITGAVEN	196.389		196.389	4.271	200.660	3.039	3.043	3.078	3.344
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	96%		96%		97%				
Subsidies	400		400	143	543				
Digitalisering regionale radio									
Cybersecurity	400		400	143	543				
Opdrachten	11.545		11.545	72	11.617	139	143	178	444
Onderzoek en Opdrachten	2.543		2.543	74	2.617	- 97	- 117	- 82	
PIANOo/TenderNed									
Beleidsvoorbereiding en evaluaties Frequenties en Veiligheid	6.347		6.347	141	6.488	236	260	260	444
Digital trust centre	1.122		1.122	- 143	979				
Cybersecurity	1.533		1.533		1.533				
Bijdragen aan agentschappen	26.846		26.846	4.056	30.902	2.900	2.900	2.900	2.900
Agentschap Telecom	18.090		18.090	4.111	22.201	2.900	2.900	2.900	2.900
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland									
DICTU	8.756		8.756	- 55	8.701				
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	153.794		153.794	30	153.824	30	30	30	30
Metrologie	9.338		9.338	- 36	9.302	- 36	- 36	- 36	- 36
Raad voor Accreditatie	195		195	66	261	66	66	66	66
ACM	714		714		714				
CBS	143.547		143.547		143.547				
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	3.804		3.804	- 30	3.774	- 30	- 30	- 30	- 30
Nederlands Normalisatie Instituut (NEN)	1.130		1.130		1.130				
Internationale organisaties	2.674		2.674	- 30	2.644	- 30	- 30	- 30	- 30
ONTVANGSTEN	31.062		31.062	872	31.934	872	872	872	872
Ontvangsten ACM	162		162		162				
High Trust	30.200		30.200		30.200				
Diverse ontvangsten	700		700	872	1.572	872	872	872	872

Toelichting op de verplichtingen

De verhoging van het verplichtingbudget met € 12,7 mln wordt met name veroorzaakt door de gunning van de bemiddelingsdienst voor doven en slechthorenden. De gunning betreft 6 jaar en om deze verplichting (€ 10,6 mln) in 2019 vast te kunnen leggen wordt het benodigde verplichtingbudget uit de jaren 2020 t/m 2024 naar voren gehaald op instrument Beleidsvoorbereiding en evaluaties Frequenties en Veiligheid.

Toelichting op de uitgaven

De verhoging van het kasbudget in 2019 met € 4,3 mln wordt met name veroorzaakt door de bijdrage aan Agentschap Telecom. Dit budget wordt verhoogd met € 2,7 mln voor de jaarlijkse opdrachten aan het agentschap (€ 1,5 mln structureel vanaf 2020). Verder wordt er vanwege de centralisatie van de budgetten voor de toezichts- en inspectietaken van het

agentschap € 1,4 mln structureel overgeboekt van artikel 2 Bedrijvenbeleid: innovatie en duurzaam ondernemen naar artikel 1 Goed functionerende economie en markten.

Budgettaire gevolgen van beleid,

2. Bedrijvenbeleid: innovatie en duurzaam ondernemen

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Ontwerp- begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
VERPLICHTINGEN	2.087.514	47.900	2.135.414	62.550	2.197.964	19.723	29.460	20.932	19.758
Waarvan garantieverplichtingen	1.300.000	0	1.300.000	0	1.300.000	0	0	0	0
Waarvan overige verplichtingen	787.514	47.900	835.414	62.550	897.964	19.723	29.460	20.932	19.758
UITGAVEN	889.968	47.700	937.668	37.338	975.006	34.482	30.897	21.982	20.808
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	88%		84%		82%				
Garanties	57.092	- 200	56.892		56.892				
BMKB	36.375		36.375		36.375				
Storting reserve BMKB									
Groefaciliteit	8.972	- 200	8.772		8.772				
Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)	11.745		11.745		11.745				
Garanties MKB Financiering									
Subsidies	102.419	43.900	146.319	- 1.964	144.355	10.052	3.192	- 2.048	- 2.617
MKB-Innovatiestimulering									
Topsectoren (MIT)	34.747		34.747	- 5.556	29.191	240	- 500	- 1.500	- 895
Eurostars	17.958		17.958	- 839	17.119				
Bevorderen Ondernemerschap	14.301		14.301	4.764	19.065	3.412	3.692	- 548	- 1.722
Groene Groei en Biobased Economy				152	152				
Cofinanciering EFRO, inclusief INTERREG	27.464		27.464	- 120	27.344				
Bijdrage aan ROM's	5.507		5.507		5.507				
Verduurzaming industrie		43.900	43.900	- 365	43.535	6.400			
Overige subsidies	2.442		2.442		2.442				
Opdrachten	19.578		19.578	- 1.735	17.843	- 2.524	- 2.019	- 1.004	- 1.609
Onderzoek en opdrachten	3.898		3.898	- 45	3.853	- 20	- 15		
Caribisch Nederland	1.237		1.237	- 47	1.190	- 32	- 32	- 32	- 32
ICT beleid	5.871		5.871	- 954	4.917	- 2.472	- 2.472	- 2.472	- 2.472
Regeldruk	2.206		2.206	- 167	2.039				
Mainport Rotterdam									
Regiekosten regionale functie	650		650		650				
Invest-NL i.o.				543	543				
Cybersecurity	3.216		3.216		3.216				
Small Business Innovation Research	2.500		2.500	- 1.065	1.435		500	1.500	895
Bijdragen aan agentschappen	94.099		94.099	15.150	109.249	1.775	1.315	775	775
Bijdrage RVO.nl	78.499		78.499	13.537	92.036	1.775	1.315	775	775
Bijdrage Agentschap Telecom	1.949		1.949	- 1.444	505				
Bijdrage Logius	887		887		887				
Invest-NL i.o.	12.764		12.764	3.057	15.821				
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	296.809		296.809	7.512	304.321	4.409	4.409	259	259
Bijdrage aan TNO	152.551		152.551	7.036	159.587	4.150	4.150		

	Ontwerp- begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
Kamer van Koophandel	120.821		120.821	476	121.297	259	259	259	259
Bijdrage aan NWO-TTW	23.437		23.437		23.437				
Bijdragen aan medeoverhe-									
den									
Sterke Regio's en Nota									
Ruimte									
Bijdragen aan (inter-)									
nationale organisaties									
Internationaal Innoveren	319.971	4.000	323.971	18.375	342.346	20.770	24.000	24.000	24.000
PPS-toeslag (voorheen TKI-toeslag)	41.336	5.000	46.336	- 2.126	44.210	- 735			
TO2 (Deltares, MARIN en NLR)	142.950		142.950	740	143.690	65			
Topsectoren overig	45.355	- 1.000	45.355	1.000	46.355				
Ruimtevaart (ESA)	7.285		6.285	18.305	24.590	21.440	24.000	24.000	24.000
Bijdrage NBTC	68.610		68.610	300	68.910				
Bijdragen organisaties	8.860		8.860		8.860				
	5.575		5.575	156	5.731				
ONTVANGSTEN									
BMKB	113.157		113.157	11.333	124.490				
Groeifaciliteit	33.000		33.000		33.000				
Garantie Ondernemingsfi- nanciering (GO)	8.000		8.000		8.000				
Luchtvaartkredietregeling	13.000		13.000		13.000				
Rijksoctrooiwet	9.906		9.906		9.906				
Eurostars	36.312		36.312	4.000	40.312				
Joint Strike Fighter	5.094		5.094		5.094				
Diverse ontvangsten	5.000		5.000		5.000				
	2.845		2.845	7.333	10.178				

Toelichting op de verplichtingen

De verhoging van het verplichtingbudget met € 62,6 mln wordt met name veroorzaakt door:

- Bijdrage RVO € 13,5 mln. Deze mutatie betreft onder meer de uitvoeringskosten voor: CETAM, Green Deals, Maatschappelijk verantwoord Inkopen (MVI), Eureka, Programma verduurzaming industrie, MKB!dee, Nationaal Landingspunt, Startup Delta, Ideas from Europe, Fast Lane, Hannover Messe, Holland Lounge en Ruimte in regels.
- PPS toeslag € 12,0 mln. In 2018 kon een project niet meer tijdig verleend worden terwijl er budget voor gereserveerd stond. Deze niet benutte verplichtingenruimte uit 2018 wordt nu aan de begroting voor 2019 toegevoegd.
- Bijdrage TNO € 7,0 mln. Deze mutatie betreft een bijdrage van het Ministerie van SZW (€ 4,2 mln) voor kennisontwikkeling van de Inspectie SZW door TNO en het Maatschappelijk Programma Arbeidsomstandigheden, een bijdrage van het Ministerie van J&V (€ 1,8 mln) voor werkzaamheden op beleidsterrein J&V en € 1,0 mln voor de uitvoering van het amendement Amhaouch/Wörsdörfer.
- MIT – € 6,3 mln. Deze mutatie betreft het overboeken van budget naar het Provinciefonds ten behoeve van de uitvoering van het decentrale deel van de MIT.
- Bevorderen Ondernemerschap € 5,1 mln. Ten behoeve van de regeling beleidsexperiment Menselijk kapitaal is € 5,1 mln overgeheveld vanuit beleidsartikel 3 in het kader van de middelen voor het MKB-actieplan.
- Verduurzaming industrie € 11,8 mln. Er is een bijdrage van € 5,1 mln ontvangen van het Ministerie van I&W voor de demoregeling CO₂

reductie industrie. Daarnaast is € 16,7 mln van de niet benutte middelen in 2018 toegevoegd aan het budget voor 2019. Er is € 10 mln overgeheveld naar artikel 4 voor een bijdrage aan de programmatische aanpak waterstof.

- Topsectoren overig € 19 mln. Voor de compensatie van de TO2-instituten wordt € 14 mln structureel aan de EZK-begroting toegevoegd. Daarnaast wordt in 2019 € 5 mln aan de EZK-begroting toegevoegd oplopend naar € 10 mln structureel vanaf 2021 om een impuls te geven aan investeringen in sleuteltechnologieën en ruimtevaart. Met deze middelen worden meerjarenprogramma's op sleuteltechnologieën ontwikkeld waarin overheden, bedrijven en kennisinstellingen samenwerken. Dat is nodig om in de verdere ontwikkeling, diffusie en opschalingsfasen concurrerend te zijn en te blijven ten opzichte van andere landen.

Toelichting op de uitgaven

De verhoging van het kasbudget met € 37,3 mln wordt met name veroorzaakt door:

- Bevorderen Ondernemerschap (€ 4,8 mln). Deze mutatie betreft onder meer de desaldering een bijdrage van het Ministerie van Defensie en de provincie Noord-Brabant (samen € 3,3 mln) in het kader van een lening voor het realiseren van een logistieke oplossing voor de Europese distributie van reserve-onderdelen voor de F-35 in Woensdrecht (zie ook ontvangsten). Daarnaast is een kasschuif doorgevoerd van € 1,3 mln ten gunste van 2019.
- Verduurzaming industrie – € 0,4 mln. Deze mutatie betreft onder meer de uitvoeringskosten (– € 3,8 mln), een bijdrage van het Ministerie van I&W voor de demoregeling CO₂ reductie industrie (€ 5,1 mln), een overboeking naar artikel 4 voor een bijdrage aan de programmatische aanpak waterstof (– € 10,0 mln) en een verhoging van € 1 mln als gevolg van het uitvoeringsbudget Verduurzaming industrie dat in 2018 niet is benut en in 2019 opnieuw beschikbaar wordt gesteld. Daarnaast is € 6,9 mln van de niet benutte middelen in 2018 toegevoegd aan het budget voor 2019.
- MIT – € 5,6 mln. Dit betreft onder meer een overboeking van € 6,3 mln naar het Provinciefonds ten behoeve van de uitvoering van het decentrale deel van de MIT en voor € 1 mln een tijdelijke toevoeging vanuit het SBIR-budget.
- Bijdrage RVO € 13,5 mln. Deze mutatie betreft onder meer de uitvoeringskosten voor: CETAM, Green Deals, Maatschappelijk verantwoord Inkopen (MVI), Eureka, Programma verduurzaming industrie, MKB!dee, Nationaal Landingspunt, Startup Delta, Ideas from Europe, Fast Lane, Hannover Messe, Holland Lounge en Ruimte in regels.
- Bijdrage TNO € 7,0 mln. Zie toelichting onder verplichtingen.
- Topsectoren overig € 18,3 mln: zie toelichting onder verplichtingen.

Toelichting op de ontvangsten

De verhoging van het ontvangstbudget met € 11,3 mln is het gevolg van een verhoging van de raming van de octrooi-ontvangsten met € 4 mln, een terugontvangst van € 3,0 mln op het opdrachtpakket 2017 van RVO, een bijdrage van het Ministerie van Defensie en de provincie Noord-Brabant (samen € 3,3 mln) in het kader van een lening voor het realiseren van een logistieke oplossing voor de Europese distributie van reserve-onderdelen voor de F-35 in Woensdrecht en een verhoging van de ontvangsten met € 1 mln als gevolg van een terugbetaling van een lening door LIOF.

Toelichting op de begrotingsreserves

Voor de begrotingsreserves worden nu nog geen stortingen en onttrekkingen voorzien.

Begrotingsreserve Borgstelling MKB-kredieten (BMKB)

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	91.456
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2019	91.456

Begrotingsreserve Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	67.112
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2019	67.112

Begrotingsreserve Groeifaciliteit

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	22.779
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2019	22.779

Begrotingsreserve Garantie MKB-faciliteiten

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	9.261
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2019	9.261

Budgettaire gevolgen van beleid,

3. Toekomstfonds

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Ontwerp begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(4+5)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
VERPLICHTINGEN	149.275	- 4.000	145.275	89.133	234.408	- 4.800	- 4.600	- 800	1.300
Waarvan garantieverplichtingen									
Waarvan overige verplichtingen	149.275	- 4.000	145.275	89.133	234.408	- 4.800	- 4.600	- 800	1.300
UITGAVEN	181.977	- 4.000	177.977	85.521	263.498	- 4.820	- 4.780		1.300
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	65%		67%		66%				

	Ontwerp begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(4+5)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
Leningen	174.284	- 4.000	170.284	81.351	251.635	- 6.335	- 6.295	- 1.515	- 215
I Startups/MKB-FINANCIERING									
Volledig revolverend									
Dutch Venture Initiative/Fund of Funds	25.851		25.851	3.192	29.043				
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen									
Co-investment venture capital instrument/EIF	10.154		10.154	10.154	20.308				
Gedeeltelijk revolverend									
Innovatiekrediet	52.997		52.997	4.632	57.629				
Risicokapitaal (Seed Capital)	34.971	- 2.000	32.971	25.397	58.368	1.551	1.051	1.020	320
Vroege fasefinanciering	15.335		15.335	4.582	19.917	- 535	- 535	- 535	- 535
Start ups/MKB	10.928		10.928	- 4.642	6.286	- 4.820	- 4.780		
NL-Californië Duurzaam E-mobility fund	2.539		2.539	- 2.539		- 2.531	- 2.031	- 2.000	
II INVESTERINGEN IN FUNDAMENTEEL EN TOEGEPAST ONDERZOEK									
Met vermogensbehoud									
Fundamenteel en toegepast onderzoek	18.500	- 2.000	16.500	38.668	55.168				
Oncode Institute	2.500		2.500	1.885	4.385				
Smart Industry	509		509	22	531				
III Staatsobligaties Toekomstfonds									
Subsidies	1.081		1.081	1.412	2.493				
IV Reëel rendement voor onderzoek									
V Overige subsidies									
Smart Industry	281		281	1.404	1.685				
Haalbaarheidsstudies TO2 innovatieve starters	800		800	8	808				
Bijdragen aan agentschappen	6.612		6.612	2.758	9.370	1.515	1.515	1.515	1.515
Bijdrage Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	6.612		6.612	2.758	9.370	1.515	1.515	1.515	1.515
ONTVANGSTEN MKB-FINANCIERING	28.500		28.500		28.500				
BESTAAND INSTRUMENTARIUM									
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen									
Fund of Funds (DVI I/Business Angels)	2.900		2.900		2.900				
Innovatiekredieten	17.000		17.000		17.000				
Seed Capital	8.600		8.600		8.600				
Vroege fasefinanciering									
MKB-FINANCIERING INCIDENTELE MIDDELEN									
Ontvangsten DVI II									
Ontvangsten fundamenteel en toegepast onderzoek									
Fundamenteel en toegepast onderzoek									

Ontwerp begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(4+5)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
-------------------------------------	--	---	--	--	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Renteontvangsten Toekomstfonds

Toelichting op de verplichtingen

De verhoging van het verplichtingbudget met € 89,1 mln bestaat voor € 99,3 mln aan budget dat niet in 2018 tot besteding is gekomen en in 2019 weer aan de begroting wordt toegevoegd. Conform de systematiek van het fonds worden niet benutte middelen in enig jaar weer toegevoegd aan de begroting van het daarop volgende jaar. Deze toevoeging betreft het budget voor onder meer het Innovatiekrediet, de Seed Capital regeling, Vroegefasefinanciering, Fundamenteel en toegepast onderzoek en Oncode Institute. Hiernaast wordt er onder meer een bijdrage verleend aan het Ministerie van OCW voor de onderzoeksinfrastructuur (– € 2,0 mln), is er een overboeking naar artikel 2 voor MKB!dee (– € 5,1 mln) in het kader van het MKB-actieplan en zijn de verplichtingen voor Vroegefasefinanciering met € 2,6 mln verlaagd omdat de verplichting aan NWO-TTW voor de uitvoering van de regeling voor het eerste halfjaar 2019 al in 2018 is aangegaan.

Toelichting op de uitgaven

De verhoging van het kasbudget met € 85,5 mln bestaat voor € 93,6 mln aan budget dat niet in 2018 tot besteding is gekomen en in 2019 weer aan de begroting wordt toegevoegd. Conform de systematiek van het Toekomstfonds worden niet benutte middelen in enig jaar toegevoegd aan de begroting van het daarop volgende jaar. Deze toevoeging betreft het budget voor onder meer het Co-investeringsvehicle met het EIF, het Innovatiekrediet, de Seed Capital regeling, Vroegefasefinanciering en Fundamenteel en toegepast onderzoek. Hiernaast wordt er onder meer een bijdrage verleend aan het Ministerie van OCW voor de onderzoeksinfrastructuur (– € 2,0 mln) en is er een overboeking naar artikel 2 voor MKB!dee (– € 4,7 mln) in het kader van het MKB-actieplan.

Vanuit het budget voor de Seed Capital regeling, Vroegefasefinanciering en Fundamenteel en toegepast onderzoek is in totaal € 2 mln toegevoegd aan de bijdrage RVO voor het uitvoeren van deze regelingen. Het budget voor NL-Californië Duurzaam E-mobility fund is toegevoegd aan de Seed Capital regeling.

Toelichting ijklijn gasbaten

Het Toekomstfonds wordt mede gevoed met eventuele meevallers uit de aardgasbaten. Er is sprake van meevallers wanneer de gerealiseerde aardgasbaten in een bepaald jaar hoger zijn dan de aardgasbaten zoals die voor dat betreffende jaar geraamd zijn in de Miljoenennota 2015. Deze raming wordt herijkt als er beleidsmatige aanpassingen van de gasproductie plaatsvinden (Kamerstuk 34 000 XIII, nr. 5).

De relevante ijklijn die van invloed is voor de bepaling van de voeding van het Toekomstfonds is vastgelegd en toegelicht in de EZK-begroting 2019 (p. 78 en 79).

Het kabinet heeft in februari 2019 besloten tot versnelde afbouw van de gaswinning in Groningen. De versnelling van het basispad wordt met name veroorzaakt door de geplande extra inkoop van stikstof door GTS en de versnelde afbouw van de export naar Duitsland.

Naar aanleiding van de bovengenoemde wijziging bij Voorjaarsnota 2019 is er sprake van meevallers voor het Toekomstfonds wanneer de gerealiseerde gasbaten in een bepaald jaar hoger zijn dan de gasbaten zoals in onderstaande tabel is opgenomen (stand actuele ijklijn aardgasbaten Voorjaarsnota 2019).

Bedragen x € 1 mln

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ijklijn aardgasbaten Miljoenennota 2019	5.650	5.650	4.500	850	1.050	150
Bijstelling n.a.v. beleidsmatige aanpassingen (volume-effect) bij Voorjaarsnota 2019		- 30	- 120	- 180	- 130	- 130
Actuele ijklijn aardgasbaten Voorjaarsnota 2019		5.620	4.380	670	920	20

Deze actuele ijklijn wijkt af van de raming van de aardgasbaten op beleidsartikel 5 omdat voor het Toekomstfonds alleen de beleidsmatige aanpassingen van de gasproductie van toepassing zijn. Bij het vaststellen van de gasbatenraming op beleidsartikel 5 spelen onder andere de beursprijs van TTF-gas, de euro/dollar koers en de olieprijs een rol. Deze blijven bij de berekening van de ijklijn voor het Toekomstfonds buiten beschouwing.

Budgettaire gevolgen van beleid,

4. Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Ontwerp begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amendementen (2)	Vastgestelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (4)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
VERPLICHTINGEN	10.605.329		10.686.729		10.691.347				
Waarvan garantieverplichtingen	71.300		71.300	- 3.420	67.880				
Waarvan overige verplichtingen	10.534.029	81.400	10.615.429	8.038	10.623.467	4.553	17.957	3.557	4.373
UITGAVEN	2.799.175	79.100	2.878.275	10.275	2.888.550	4.553	17.957	3.557	4.373
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	95%		92%		95%				
Subsidies	2.558.099	79.100	2.637.199	- 3.450	2.633.749	- 7.260	10.094	- 4.306	- 4.706
Topsectoren Energie	86.490	35.000	121.490	- 15.188	106.302	- 6.256	- 2.800	- 2.800	- 2.800
- Tenderregeling Energie-innovatie (TSE)	36.490	35.000	71.490	- 13.228	58.262	- 4.296	- 840	- 840	- 840
- SDE+projecten (Hernieuwbare Energie Regeling)	50.000		50.000	- 1.960	48.040	- 1.960	- 1.960	- 1.960	- 1.960
Energie-efficiency	2.368		2.368	- 135	2.233				
Green Deals	500		500		500				
Klimaat en Energieakkoord	44.100	6.600	50.700	30.365	81.065	4.156	700		
- Demonstratie-regeling Energie Innovatie (DEI)	41.200	- 200	41.000	32.165	73.165	3.456			
- Subsidieregeling Duurzame Scheepsbouw (SDS)	2.900	400	3.300	- 1.800	1.500	700	700		
- Projecten Klimaat- en Energieakkoord	0	6.400	6.400		6.400				
MEP	47.025		47.025		47.025				

	Ontwerp begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
SDE	652.451		652.451	- 300	652.151	- 300	- 300	- 300	- 300
SDE+	1.550.434		1.550.434	- 4.555	1.545.879	- 4.860	- 1.606	- 1.606	- 1.606
Storting in begrotingsreserve duurzame energie									
Storting in begrotingsreserve maatregelen voor CO ₂ - reductie									
Aardwarmte	0	15.000	15.000		15.000				
ISDE-regeling	100.000		100.000		100.000				
Compensatie Energie- intensieve bedrijven (ETS)	61.000		61.000	- 10.995	50.005		14.100		
CCS	3.080		3.080	- 715	2.365			400	
Subsidieregeling Energiebe- sparing en duurzame energie sportaccommodaties (EDS)									
Hoge Flux Reactor	7.651		7.651	- 401	7.250				
Elektrisch rijden									
Caribisch Nederland	3.000		3.000		3.000				
Overige subsidies	0	22.500	22.500	- 1.526	20.974				
Leningen									
Pallas									
Garanties	4.700		4.700	80	4.780				
Verliesdeclaraties Aard- warmte	0		0	3.500	3.500				
Storting in begrotingsreserve Aardwarmte	4.700		4.700	- 3.420	1.280				
Opdrachten	12.357		12.357	- 2.810	9.547	- 600	- 600	- 600	- 600
Onderzoek mijnbouw- bodembeweging	1.816		1.816	- 300	1.516	- 200	- 200	- 200	- 200
SodM onderzoek	2.500		2.500		2.500				
Joint implementation									
Uitvoeringsagenda Klimaat	823		823		823				
Klimaat mondiaal	359		359		359				
Onderzoek en opdrachten	6.859		6.859	- 2.510	4.349	- 400	- 400	- 400	- 400
Bijdragen aan agentschap- pen	53.069		53.069	18.638	71.707	8.963	9.963	9.963	9.779
Rijksdienst voor Onderne- mend Nederland	40.621		40.621	20.311	60.932	9.700	9.700	9.700	9.700
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	720		720	100	820				
KNMI	1.193		1.193	924	2.117	184	184	184	0
NEa	7.875		7.875	- 1.580	6.295	- 921	79	79	79
RIVM	1.467		1.467	- 1.467	0				
Rijkswaterstaat	1.193		1.193	350	1.543				
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	130.010		130.010	1.950	131.960	- 5.620			
Doorsluis COVA heffing	111.000		111.000		111.000				
TNO Kerndepartement	17.269		17.269	1.950	19.219	- 5.620			
TNO SodM	1.741		1.741		1.741				
Bijdragen aan mede- overheden	24.356		24.356	- 416	23.940				
Uitkoopregeling	24.356		24.356	- 416	23.940				
Bijdragen aan (inter)na- tionale organisaties	16.584		16.584	- 3.717	12.867	9.070	- 1.500	- 1.500	- 100
ECN/NRG	15.135		15.135	- 3.717	11.418	9.070	- 1.500	- 1.500	- 100
Internationale contributies	1.449		1.449		1.449				
ONTVANGSTEN	2.232.211		2.232.211	87.874	2.320.085	154.500	84.500	64.500	144.500
COVA	111.000		111.000		111.000				

	Ontwerp begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
Opbrengst heffing ODE (SDE+)	1.730.000		1.730.000		1.730.000				
ETS-ontvangsten	300.000		300.000	80.000	380.000	150.000	80.000	60.000	140.000
Onttrekking begrotingsre- serve duurzame energie	78.000		78.000		78.000				
Ontvangsten zoutwinning	2.511		2.511		2.511				
Diverse ontvangsten	10.700		10.700	7.874	18.574	4.500	4.500	4.500	4.500

Toelichting op de verplichtingen

Voor een toelichting op de verplichtingen wordt verwezen naar de toelichting op de uitgaven. De verlaging van de garantieverplichtingen heeft vooral betrekking op lagere verwachte storting van provisies die in 2019 worden ontvangen op basis van de garantieregeling geothermie.

Toelichting op de uitgaven

Tenderregeling energie-innovatie

Vanuit het budget voor de Tenderregeling Energie-Innovatie (TSE), waar de Klimaatontwikkelingsmiddelen aan zijn toegevoegd, wordt per saldo € 12,1 mln overgeheveld naar het budget voor de Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI). Daarnaast wordt uit de klimaatontwikkelingsmiddelen € 1 mln overgeheveld naar artikel 2 Bedrijvenbeleid: innovatie en duurzaam ondernemen voor de pilot en demoregeling CO₂-reductie Industrie.

Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI)

Zie de toelichting bij de Tenderregeling Energie-Innovatie. Naast de daar genoemde € 12,1 mln die naar de DEI is overgeheveld wordt voor een aantal aparte tenders binnen de DEI budget overgeheveld vanuit artikel 2 (€ 9,6 mln) en vanuit de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (€ 10,5 mln).

SDE+

Ten behoeve van de hogere kosten die met de uitvoering van de SDE+ gepaard gaan door de toename in het aantal verstrekte subsidies is € 2,6 mln budget overgeheveld naar het RVO-uitvoeringsbudget. Daarnaast is € 1,8 mln overgeheveld naar de begroting van Infrastructuur en Waterstaat als bijdrage in de kosten die Rijkswaterstaat moet maken voor de aanleg van een extra radartoren bij Wemeldinge (Zeeland) die noodzakelijk is omdat de aanleg van windmolenparken in Zeeland leidt tot een verminderde radardekking.

ETS

Het in 2018 niet-gebruikte budget (€ 3,1 mln) is toegevoegd aan het budget 2019. Vanwege de voorziene benutting van de ETS-middelen is tevens een kasschuif doorgevoerd. Het budget 2019 wordt daartoe verlaagd met € 14,1 mln door een kasschuif naar het jaar 2021, omdat in dat jaar hogere ETS-uitgaven worden verwacht.

Om het tekort op de uitvoeringskosten van RVO te dekken is in totaal € 20,3 mln budget toegevoegd aan het budget hiervoor. Naast het tekort op de uitvoering van de lopende regelingen gaat het dan om uitvoeringskosten die gemeoid zijn met de besteding van de Klimaatontwikkelmiddelen (ook van de middelen die overgekomen zijn van respectievelijk het Ministerie van BZK, artikel 2 en het nieuwe Expertisecentrum Warmte), uitvoeringskosten van de Tenderregeling Energie-Innovatie (TSE), de Subsidieregeling Duurzame Scheepsbouw (SDS), de Hernieuwbare Energie Regeling (HER), de Renewable Energy Directive (RED) en het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), alsmede om additionele uitvoeringskosten voor de SDE+-regeling en de ondersteuning RCR-projecten.

Toelichting op de ontvangsten

ETS-ontvangsten

Ten opzichte van eerdere ramingen is de verwachte gemiddelde prijs van ETS-rechten in 2019 sterk gestegen (van € 16,32 naar € 20,41 per ETS-recht). Hierdoor is ten opzichte van de eerdere ramingen een meevaller voorzien.

Diverse ontvangsten

De verhoging van de ontvangstentaakstelling voor «diverse ontvangsten» (€ 7,9 mln) hangt samen met een verhoging van de verwachte onttrekking aan de reserve aardwarmte (€ 3,5 mln), een terugontvangst van RVO van te veel betaalde uitvoeringskosten 2018 (€ 1,8 mln) en een extra verwachte terugbetaling van in het verleden verstrekte subsidievoorschotten (€ 6,7 mln). Hiertegenover staan lagere ontvangsten van provisies op basis van de garantieregeling aardwarmte (€ 3,4 mln) en lagere ontvangsten van aan initiatiefnemers van energieprojecten doorberekende planschade-uitkeringen (€ 0,7 mln).

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve Duurzame energie

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	2.239.406
+ Geraamde storting	180.000
- Geraamde onttrekking	- 78.000
Stand (raming) per 31/12/2019	2.341.406

De begrotingsreserve voor duurzame energie is bestemd voor onbesteed gebleven middelen als gevolg van vertraging bij of het niet doorgaan van projecten waaraan subsidie is toegekend op basis van de MEP, de SDE, de SDE+, de HER of de ISDE. Via de reserve blijven deze middelen ook in de toekomst beschikbaar voor het stimuleren van hernieuwbare energieproductie. In 2019 zal naar verwachting zo'n € 180 mln onbenutte (kas)middelen in de begrotingsreserve gestort worden. De verwachte onttrekking van € 78 mln betreft de tranche 2019 van de tijdelijke onttrekking aan de begrotingsreserve die bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 aan de orde is geweest (zie hiervoor onder meer het antwoord op vraag 5 en 6 in Kamerstuk 34 210 XIII, nr. 4, blz. 5 – 7).

Begrotingsreserve Aardwarmte

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	21.554
+ Geraamde storting	1.280
- Geraamde onttrekking	- 3.500
Stand (raming) per 31/12/2019	18.182

De begrotingsreserve voor de garantieregeling Aardwarmte is bedoeld om het budget voor het mogelijk uitbetalen van verliesdeclaraties meerjarig in te kunnen zetten en een eventuele mismatch in de tijd tussen inkomsten (premies) en uitgaven (verliesdeclaraties) op te vangen. Om gebruik te kunnen maken van de garantieregeling Aardwarmte betalen marktpartijen een kostendekkende premie aan de uitvoerder van de regeling (RVO.nl) die wordt gestort in de begrotingsreserve. De uit te betalen verliesdeclaraties worden onttrokken aan de reserve.

Begrotingsreserve ECN verstrekte leningen

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	6.600
+ Geraamde storting	0
- Geraamde onttrekking	0
Stand (raming) per 31/12/2019	6.600

De middelen in de begrotingsreserve risicopremie ECN/NRG zullen worden aangesproken als ECN – al dan niet tijdelijk – (gedeeltelijk) niet kan voldoen aan de terugbetalingsverplichtingen volgens de afgesloten leningsovereenkomst.

Begrotingsreserve Maatregelen voor CO₂-reductie

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2019	500.000
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2019	500.000

Het kabinet zal additionele maatregelen nemen om aanvullende CO₂-reductie te realiseren. Omdat de aard en timing van de eventuele aanvullende maatregelen nog onzeker is, heeft het kabinet besloten deze eventuele maatregelen via een tijdelijke begrotingsreserve mogelijk te maken. De reserve loopt tot en met 2020. De reserve is in 2018 eenmalig gevuld met € 500 mln. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat coördineert de set aan maatregelen om CO₂ te reduceren. Andere departementen zoals LNV, IenW en BZK kunnen ook een beroep doen op deze middelen voor CO₂-reducerende maatregelen. De Tweede Kamer zal met een Incidentele Supplettoire Begroting (ISB) over de voorgestelde maatregelen en budgettaire gevolgen worden geïnformeerd.

Budgettaire gevolgen van beleid,

5. Een veilig Groningen met perspectief

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Ontwerp begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^o supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^o supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
VERPLICHTINGEN	140.111		140.111	106.922	247.033	4.067	4.067	4.066	
Waarvan garantieverplichtin- gen									
Waarvan overige verplichtin- gen	140.111		140.111	106.922	247.033	4.067	4.067	4.066	
UITGAVEN	140.471		140.471	106.922	247.393	4.067	4.067	4.066	
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	77%		77%		77%				
Subsidies	25.790		25.790	58.615	84.405	4.067	4.067	4.066	
Verduurzamingsopgave uit aardgasbaten	10.273		10.273	4.067	14.340	4.067	4.067	4.066	
Verduurzamingsopgave overig (<i>plafond relevante uitgaven</i>)	10.517		10.517	6.364	16.881				
Bijdrage aan Nationaal Programma Groningen	0		0	44.400	44.400				
Instrumentarium woning- markt	5.000		5.000	3.784	8.784				
Inkomensoverdrachten	57.500		57.500	0	57.500				
Schadevergoedingen	57.500		57.500	0	57.500				
Opdrachten	13.105		13.105	8.146	21.251				
Onderzoek en compensatie gemeenten en provincie	7.111		7.111	4.883	11.994				
Werkbudget	5.994		5.994	3.263	9.257				
Bijdragen aan agentschap- pen	44.076		44.076	40.161	84.237				
Rijksdienst voor Onderne- mend Nederland	41.991		41.991	40.161	82.152				
Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen	2.085		2.085	0	2.085				
Totaal ontvangsten	1.749.491		1.749.491	- 28.694	1.720.797	20.000	- 40.000	- 50.000	- 90.000
Schadevergoedingen	57.500		57.500	5.300	62.800				
Uitvoeringskosten Schade	41.991		41.991	66.006	107.997				
Aardgasbaten	1.650.000		1.650.000	- 100.000	1.550.000	20.000	- 40.000	- 50.000	- 90.000

Toelichting op de verplichtingen

Voor een toelichting op de verplichtingen wordt verwezen naar de toelichting op de uitgaven.

Toelichting op de uitgaven

Subsidies

De niet benutte middelen in 2018 voor verduurzamingsopgave uit aardgasbaten (€ 16,3 mln) en instrumentarium woningmarkt (€ 3,8 mln) zijn aan het budget van 2019 toegevoegd. Daarnaast is € 12,2 mln budget voor verduurzamingsopgave uit aardgasbaten van 2019 doorgeschoven naar de jaren 2020, 2021 en 2022. Dit zijn de uitgaven voor de waardevermeerderingsregeling (maximaal € 4.000 subsidie bij € 1.000 schade). De

nieuwe reeks geeft de inschatting weer van het gebruik van dit subsidie instrument in relatie tot het aantal verwachte schademeldingen.

Voor het Nationaal Programma Groningen wordt € 44,4 mln opgevraagd van de middelen die hiervoor op de Aanvullende Post staan gereserveerd. Deze middelen zijn bestemd voor projecten voor het Nationaal Programma Groningen.

Op het artikel verduurzamingsopgave overig staan de middelen die bedoeld zijn voor het verduurzamen van woningen tot maximaal € 7.000 wanneer deze worden versterkt. Voorzien is dat de versterking in 2019 wordt versneld. De in 2018 niet benutte € 6,4 mln is daarom toegevoegd aan het budget.

Opdrachten

De niet benutte middelen in 2018 voor onderzoek (€ 4,9 mln) en het werkbudget NCG (€ 3 mln) zijn aan het budget van 2019 toegevoegd.

Bijdrage Baten-Lastendiensten

De hogere bijdrage aan RVO.nl wordt veroorzaakt door hogere uitvoeringskosten van de schadeafhandeling (€ 53 mln), als gevolg van het grote aantal schadeafhandelingen dat voor 2019 gepland staat. Deze uitvoeringskosten worden gedeclareerd bij de NAM. Aan de andere kant wordt het teveel betaalde voorschot voor de afhandeling van het schadeproces Groningen in 2018 in mindering gebracht op de opdracht van 2019.

Toelichting op de ontvangsten

De bijdrage van de NAM voor uitvoeringskosten van de schadeafhandeling neemt in 2019 met € 66 mln toe. RVO.nl voert de schadeafhandeling uit. EZK is opdrachtgever voor RVO.nl en declareert de hogere uitvoeringskosten van € 53 mln bij de NAM. Daarnaast betaalt de NAM in 2019 nog € 13 mln voor de uitvoeringskosten over het 4^e kwartaal 2018.

In 2019 wordt nog € 5,3 mln van de NAM ontvangen voor de schadebetalingen over het 4^e kwartaal 2018.

Aardgasbaten

De aardgasbaten worden bijgesteld op basis van de huidige (meerjarige) prijsverwachting. Daarnaast heeft de MR 8 februari 2019 besloten tot versnelde afbouw van de gaswinning in Groningen. De versnelling van het basispad wordt met name veroorzaakt door de geplande extra inkoop van stikstof door GTS en de versnelde afbouw van de export naar Duitsland. Vanaf 2022 komt de gaswinning onder het door Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) geadviseerde niveau van 12 mld Nm³, door de ingebruikname van de stikstofinstallatie in Zuidbroek. Dit versnelde volumebesluit wordt nu ook verwerkt in de raming van de aardgasbaten. Tot en met 2018 werden de gasbaten afgerond op € 50 mln. Omdat de gasbaten echter steeds verder afnemen, worden deze voortaan op € 10 mln afgerond.

4. DE NIET-BELEIDSARTIKELEN

40. Apparaat

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Ontwerp- begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
VERPLICHTINGEN	278.382		278.382	9.589	287.971	- 307	- 3.449	- 13.848	- 17.435
UITGAVEN	278.382		278.382	9.589	287.971	- 307	- 3.449	- 13.848	- 17.435
Personele uitgaven	190.251		190.251	3.198	193.449	- 3.280	- 4.481	- 14.880	- 18.371
- waarvan eigen personeel	165.146		165.146	3.236	168.382	808	- 533	- 583	- 678
- waarvan externe inhuur	7.607		7.607	- 254	7.353	14	14	14	14
- waarvan overige personele uitgaven	17.498		17.498	216	17.714	- 4.102	- 3.962	- 14.311	- 17.707
Materiële uitgaven	88.131		88.131	6.391	94.522	2.973	1.032	1.032	936
- waarvan ICT ¹	20.278		20.278	0	20.278	0			
- waarvan bijdrage aan SSO's (exclusief DICTU)	15.738		15.738	32	15.770	68			
- waarvan SSO DICTU	26.285		26.285	2.726	29.011	171			
- waarvan overige materiële uitgaven	25.830		25.830	3.633	29.463	2.734	1.032	1.032	936
ONTVANGSTEN	25.426		25.426		25.426				
- waarvan ACM	18.134		18.134		18.134				
- waarvan SoDM	3.150		3.150		3.150				
- waarvan CPB	1.643		1.643		1.643				
- waarvan kerndepartement	2.499		2.499		2.499				

¹ Het totaal van de ICT-uitgaven van het kerndepartement en de buitendiensten bestaat uit de ICT-uitgaven geraamd onder de post materiële uitgaven en de bijdrage aan de SSO DICTU.

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Personele uitgaven

Er is € 3,2 mln toegevoegd aan de budgetten voor het eigen personeel van het Ministerie van EZK. Dit is met name voor de versterking van de directie Top en de directie Ondernemerschap (€ 0,9 mln), de voorlichting over de Brexit (€ 1,1 mln), extra capaciteit voor de invoering van AVG (€ 0,3 mln), en personeelsgerelateerde uitgaven.

Materiële uitgaven

Aan de materiële budgetten van het kerndepartement is € 6,4 mln toegevoegd. Hiervan is € 3,9 mln een bijdrage voor informatiebeveiliging. Het op orde brengen en houden van informatiebeveiliging is rijksbreed een belangrijk aandachtspunt. In haar verantwoordingsonderzoek over 2017 kwalificeerde de Algemene Rekenkamer het onderwerp informatiebeveiliging nog als een onvolkomenheid voor EZ (nu EZK en LNV). Vanwege de extra gezamenlijke inspanningen van EZK en LNV op dit terrein is deze onvolkomenheid over 2018 komen te vervallen. Inspanningen op dit gebied blijven echter noodzakelijk. Er is daarom een gezamenlijk departementsbreed traject van EZK en LNV om de informatiebeveiliging op orde te houden. Deze mutatie bevat de bijdrage hieraan. Ook is er een extra bijdrage aan DICTU voor de ontwikkeling van het project Rijkszaak fase 3 (€ 2 mln). Daarnaast zijn er extra kosten voor rijksbrede trajecten zoals Duurzame Digitale Informatiehuishouding (€ 0,1 mln) en de rijksbrede kunstvoorziening (€ 0,1 mln).

41. Nog onverdeeld

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Ontwerp- begroting 2019 (1)	Mutaties via NvW, moties en amende- menten (2)	Vastge- stelde begroting 2019 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e supple- toire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
VERPLICHTINGEN	0		0	46.951	46.951	56.664	54.679	52.885	51.743
UITGAVEN	0		0	46.951	46.951	56.664	54.679	52.885	51.743
Prijsbijstelling	0		0	20.398	20.398	21.109	19.913	18.177	17.857
Loonbijstelling	0		0	25.210	25.210	24.295	23.611	23.708	23.886
Onvoorzien	0		0	1.343	1.343	260	155		
Nog te verdelen	0		0			11.000	11.000	11.000	10.000

Toelichting

Loon- en prijsbijstelling

Bij Voorjaarsnota 2019 is de loon- en prijsbijstellingstranche 2019 uitgedeeld. De loonbijstelling betreft de vergoeding voor de stijging van de contractloonontwikkeling en de stijging van de sociale lasten voor de overheidswerkgever. De prijsbijstelling betreft de verwerking van de stijging van de diverse prijsindexen. De loon- en prijsbijstellingstranche 2019 zal bij de eerst volgende begrotingsronde uitgedeeld worden aan de relevante loon- en prijsgevoelige onderdelen.

Nog te verdelen

Als uitkomst van de voorjaarsbesluitvorming 2018 stond er nog een taakstellende reeks van € 11 mln in de jaren 2020 t/m 2022, € 10 mln in 2023, € 5 mln in 2024 en daarna € 10 mln per jaar. In de Voorjaarsnota 2019 wordt deze taakstelling ingevuld.

5. DE AGENTSCHAPPEN

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)

Exploitatieoverzicht baten-lastenagentschap RVO.nl

Suppletoire begroting 2019 (Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Vastge- stelde begroting	(2) Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd
Baten			
Omzet moederdepartement	197.997	97.546	295.543
Omzet overige departementen	288.298	75.350	363.648
Omzet derden	27.710	7.843	35.553
Rentebaten	0	0	0
Vrijval voorzieningen	0	0	0
Bijzondere baten	0	0	0
Totaal baten	514.005	180.739	694.744
Lasten			
Apparaatskosten	502.601	176.729	679.330
- Personele kosten	296.800	64.363	361.163
<i>Waarvan eigen personeel</i>	<i>243.456</i>	<i>45.606</i>	<i>289.062</i>
<i>Waarvan externe inhuur</i>	<i>41.012</i>	<i>14.421</i>	<i>55.433</i>
<i>Waarvan overige personele kosten</i>	<i>12.332</i>	<i>4.336</i>	<i>16.668</i>
- Materiële kosten	205.801	112.365	318.166

Omschrijving	(1) Vastge- stelde begroting	(2) Mutaties 1 ^e suppletioire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	0	0	0
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	112.500	39.558	152.058
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	93.301	72.807	166.108
Rentelasten	25	9	34
Afschrijvingskosten	11.379	4.001	15.380
– Materieel	2.121	746	2.867
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	0	0	0
<i>Waarvan overige materiële afschrijvingskosten</i>	2121	746	2867
– Immaterieel	9.258	3.255	12.513
Overige lasten	0	0	0
– Dotaties voorzieningen	0	0	0
– Bijzondere lasten	0	0	0
Totaal lasten	514.005	180.739	694.744
Saldo van baten en lasten	0	0	0

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

De totale mutatie in de omzet vanuit het moederdepartement bedraagt € 97,5 mln. Deze mutatie is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- De omzet DG Bedrijfsleven & Innovatie (B&I) stijgt met € 15,3 mln in het kader van de uitvoering van diverse programma's. Ten eerste is een bijdrage van € 3,8 mln voor het programma Verduurzaming Industrie (Klimaatopgave) toegevoegd. Daarnaast is de reguliere RVO-opdracht 2019 van verhoogd met € 5,0 mln. De overige mutaties betreffen onder andere extra bijdragen voor CETAM, Green Deals, Ruimte In Regels, MKB!dee en andere regelingen (totaal € 6,5 mln).
- De omzet DG Klimaat en Energie (K&E), voormalig DG Energie, Telecom & Mededinging (ETM), neemt toe met € 29,2 mln. Dit betreft een aanpassing aan de definitieve opdracht 2019 voor een bedrag van € 19,6 mln. Ook is sprake van overheveling van budgetten voor Hernieuwbare Energie (HER) en Topsectoren Energie (TSE) naar de SDE+-regeling (€ 7,2 mln) en extra bijdragen aan de Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI), Meerjarige Missiegedreven Innovatie Programma (MMIP) en diverse andere regelingen (totaal € 2,4 mln).
- De opdracht aan de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG) van DG Groningen Bovengronds neemt toe met € 53,0 mln. Ten tijde van het opzetten van de organisatie is uitgegaan van een in zeer hoge mate standaard ingericht productieproces, waardoor de begroting initieel op € 41,9 mln was geraamd. Voortschrijdend inzicht leert dat er meer gerichte deskundigheid noodzakelijk was voor het vinden van een balans tussen snelheid en zorgvuldigheid in het oplossen van vraagstukken. Hiertoe bleken meer schade-experts benodigd, welk aantal begin 2019 ook nog eens verhoogd is om de voorraad aanvragen weg te werken. Verder zijn de investeringen in ICT hoger doordat een eigen applicatie is ontwikkeld voor het efficiënter kunnen laten plaatsvinden van schadebeoordelingen.

Omzet overige departementen

De totale mutatie in de omzet van overige departementen bedraagt € 75,4 mln. Deze mutatie is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- De omzet vanuit het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) stijgt met € 47,1 mln door meerwerk op o.a. het Meststoffen 6^e Actieprogramma en het Fosfaatstelsel, bijstelling aan de

definitieve opdracht 2019 en extra bijdragen aan Bureau Beheer Landbouwgronden, Ondersteunend Bureau Dierproeven en diverse andere regelingen.

- De omzet vanuit het Ministerie van Buitenlandse Zaken stijgt met € 12,3 mln omdat de definitieve opdracht 2019 hoger is uitgevallen dan oorspronkelijk geraamd. Ten tijde van het opstellen van de begroting was de omvang van de opdracht nog niet volledig bekend.
- De opdracht vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) stijgt met € 7,3 mln doordat de definitieve opdracht hoger is dan geraamd en door de aanvullende opdrachten voor o.a. Aardgasvrij, Maatschappelijk Vastgoed, RVV Verduurzaming en E-factureren KAI.
- De omzet van de andere departementen stijgt met € 8,6 mln door bijstelling van de definitieve opdrachten. De grootste mutaties vinden plaats bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW; € 3,6 mln) en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS; € 2,2 mln). De overige departementen zorgen voor een stijging van de omzet van € 2,8 mln.

Omzet derden

De totale mutatie in omzet derden bedraagt € 7,8 mln. Deze mutatie is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- De omzet vanuit de provincies stijgt met € 8,8 mln doordat deze in lijn is gebracht met de definitieve opdrachtverlening 2019.
- De leges mest en overige regelingen agro worden vanaf 2019 niet langer door RVO.nl geïnd (daling van € 2,3 mln). Deze taak is overgegaan naar het Ministerie van LNV.
- De opdracht vanuit de Europese Unie (EU) en overige derden opdrachtgevers is in lijn gebracht met de definitieve opdrachtverlening 2019 (stijging van € 1,3 mln).

Bijzondere baten

Zoals ook het geval ten tijde van de ontwerpbegroting 2019 verwacht RVO.nl geen ontvangsten in het kader van bijzondere baten.

Toelichting op de lasten

De baten en lasten stijgen per saldo met € 180,7 mln. De toename van het opdrachtvolume zoals hierboven toegelicht leidt tot hogere uitvoeringskosten. Dit vertaalt zich in een stijging van de personele kosten (€ 64,4 mln), met name hogere kosten voor ambtelijk personeel (€ 45,6 mln), en materiële kosten (€ 112,4 mln). De materiële kosten zijn onder te verdelen in directe en indirecte kosten, waarbij de directe materiële kosten verband houden met de uitvoering van opdrachten. De toename van het opdrachtenpakket leidt daardoor tot een stijging van € 72,8 mln aan overige materiële kosten. Dit geldt ook voor de toename in de bijdrage aan SSO's (€ 39,6 mln).

Kasstroomoverzicht RVO.nl

Suppletoire begroting 2019 (Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^e suppletoire begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2019	60.086	65.820	125.906
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	511.005	183.739	694.744

Omschrijving	(1) Vastge- stelde begroting	(2) Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^e suppletoire begroting
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 502.626	- 176.737	- 679.363
2. Totaal operationele kasstroom	8.379	7.001	15.380
Totaal investeringen (-/-)	- 12.500	1.500	- 11.000
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	0	0
3. Totaal investeringskasstroom	- 12.500	1.500	- 11.000
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	0	0
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)	0	0	0
Aflossingen op leningen (-/-)	- 7.999	323	- 7.676
Beroep op leenfaciliteit (+)	12.500	- 1.500	11.000
4. Totaal financieringskasstroom	4.501	- 1.177	3.324
5. Rekening-courant RHB 31 december 2019 (=1+2+3+4)	60.466	73.144	133.610

Toelichting op het kasstroomoverzicht

In het kasstroomoverzicht vinden, naast de hogere operationele ontvangsten door een groter opdrachtenpakket, op basis van de mutaties in baten en lasten geen substantiële wijzigingen plaats ten opzichte van ontwerpbegroting 2019.